

Teresa Flemming-Kulesza

Dwie wypowiedzi Sądu Najwyższego na temat skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

---

Palestra 51/1-2(577-578), 224-227

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych

DWIE WYPOWIEDZI SĄDU NAJWYŻSZEGO NA TEMAT SKARGI O STWIERDZENIE NIEZGODNOŚCI Z PRAWEM PRAWOMOCNEGO ORZECZENIA

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest nową instytucją w polskim systemie prawa procesowego cywilnego. Została do niego wprowadzona ustawą z 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98). Już w pierwszych miesiącach stosowania tej skargi ujawniły się na tyle poważne wątpliwości prawne, że trzyosobowe składy Sądu Najwyższego przedstawiły (w dwóch sprawach) trzy zagadnienia prawne do rozstrzygnięcia składom powiększonym tego Sądu. Sąd Najwyższy wydał dwie uchwały w składach siedmiu sędziów i obu nadał moc zasad prawnych, co oznacza, że wszystkie składy orzekające w Sądzie Najwyższym są nimi związane, a w razie zamiaru odstąpienia od przedstawionych w nich poglądów musiałyby przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia pełnemu składowi Izby. Obie uchwały zapadły w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, z udziałem sędziów Izby Cywilnej.

Pierwsza chronologicznie uchwała z 26 października 2005 r. (III BZP 1/05) zawiera dwie tezy: 1) Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ k.p.c.) przysługuje od orzeczeń, które stały się prawomocne od 1 września 2004 r. 2) Spadkobierca strony, która zmarła po uprawomocnieniu się wyroku wydanego w jej sprawie, jest legitymowany do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Pierwszy z rozstrzygniętych problemów dotyczył zasięgu czasowego nowo wprowadzonej skargi. Ustawa nowelizująca z 22 grudnia 2004 r., która weszła w życie 6 lutego 2005 r., zawierała przepis międzyczasowy, zgodnie z którym sprawy

wszczęte przed dniem wejścia w życie toczą się od tego dnia według jej przepisów, co nie dotyczy kasacji od orzeczenia wydanego przed tym dniem. Ten przepis nie jest przydatny do rozwiązania problemu, do jakich orzeczeń (kiedy uprawomocnionych) stosuje się omawianą skargę. W art. 424⁶ § 1 k.p.c. znalazło się postanowienie, że skargę wnosi się w terminie dwóch lat od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia. W tej sytuacji ujawniły się trzy możliwości stosowania przepisów o tej skardze: do orzeczeń, które uprawomocnią się po wejściu w życie ustawy z 22 grudnia 2004 r., do orzeczeń, które uprawomocniły się nie dawniej niż dwa lata przed tą datą i – trzecia – do orzeczeń, które uprawomocniły się poczynając od 1 września 2004 r. Sąd Najwyższy przychylił się do trzeciego z przytoczonych poglądów. Przemówiło za nim przede wszystkim powiązanie omawianej skargi z przepisem art. 417¹ § 2 k.c. Przepis ten został wprowadzony do kodeksu cywilnego ustawą z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692). Było to efektem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego – wyroku z 4 grudnia 2001 r. „SK 18/00 (OTK 2001, nr 8, poz. 256), w którym uznano, iż art. 417 k.c. rozumiany w ten sposób, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności, jest zgodny z art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast art. 418 k.c. jest niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji. Z art. 418 k.c. wynikało, że jeżeli szkoda została wyrządzona przez funkcjonariusza państwowego na skutek wydania orzeczenia, Skarb Państwa ponosił odpowiedzialność tylko wtedy, gdy przy wydaniu orzeczenia nastąpiło naruszenie prawa ścigane w trybie postępowania karnego lub dyscyplinarnego, a wina sprawcy szkody została stwierdzona wyrokiem karnym lub orzeczeniem dyscyplinarnym, albo uznana przez organ przełożony nad sprawcą szkody; brak stwierdzenia winy nie wyłączał odpowiedzialności wówczas, gdy wszczęciu lub prowadzeniu postępowań stały na przeszkodzie okoliczności wyłączające ściganie. Z orzeczenia Trybunału wynika, że zgodność art. 417 k.c. z Konstytucją uwarunkowana jest tym, iż wśród przesłanek odpowiedzialności deliktowej Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy nie występuje wina. Konstytucja ustanowiła bowiem w art. 77 ust. 1 prawo „każdego” do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Wprowadzony do kodeksu cywilnego ustawą z 17 czerwca 2004 r. przepis art. 417¹ § 2 k.c. stanowi, że jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem. Przepisy o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia regulują właśnie jedno z możliwych „właściwych postępowań” w rozumieniu tego przepisu, jedyne odpowiednie dla orzeczeń, których zmiana lub uchycenie nie było i nie jest możliwe w drodze przysługujących stronie środków prawnych. Art. 417¹ § 2 odnosi się do orzeczeń, które uprawomocniły się poczynając od 1 września 2004 r. – stanowią one zdarzenia prawne wyrzą-

dzające szkodę. Stąd też Sąd Najwyższy uznał za słuszne, by przepisy o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia były stosowane do orzeczeń, które uprawomocniły się począwszy od tej samej daty – 1 września 2004 r., a pozostałe dwie możliwości odrzucił.

Przepisy o skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ k.p.c. i 424³ k.p.c.) przyznają uprawnienie do jej wniesienia stronie postępowania, w którym zapadło zaskarżone orzeczenie. Powstała w tej sytuacji wątpliwość, czy spadkobiercy strony, która zmarła po uprawomocnieniu się orzeczenia, są legitymowani do wniesienia skargi. Twierdząca odpowiedź Sądu Najwyższego wynika z tego, że roszczenia odszkodowawcze – jak się jednolicie przyjmuje – wchodzi w skład spadku. Orzeczenie stwierdzające niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia jest koniecznym prejudykatem dla dochodzenia od Skarbu Państwa odszkodowania za szkodę wyrządzoną na skutek wydania rozstrzygnięcia obarczonego taką wadą. W postępowaniu w sprawie o odszkodowanie ta przesłanka nie może być badana. Nie sposób zatem przyjąć, by podmiot uprawniony do dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa jako spadkobierca poszkodowanego mógł być pozbawiony prawa wniesienia skargi dla uzyskania owego niezbędnego prejudykatu.

Postępowanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sytuuje się pomiędzy zakończonym postępowaniem, w którym zapadło kwestionowane orzeczenie, a sprawą o odszkodowanie dochodzone od Skarbu Państwa.

Ta sytuacja spowodowała powstanie wątpliwości co do tego, czy Skarb Państwa – prezes właściwego sądu – jest stroną w postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Odpowiedź negatywna na to pytanie znalazła się w uchwale powiększonego składu Sądu Najwyższego z 23 listopada 2005 r., III BZP 2/05. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy zaakcentował przynależność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do środków zaskarżenia rozumianych mniej tradycyjnie. Dla takiego rozumienia nie ma przesądzającego znaczenia niemożliwość wzruszenia orzeczenia na skutek wniesienia tej skargi, wzruszenie orzeczenia nie jest jej celem. Interes w zaskarżeniu w przypadku tej skargi obejmuje dodatkowo – w porównaniu z innymi środkami zaskarżenia – uprawdopodobnienie szkody wyrządzonej orzeczeniem. Ukształtowanie skargi jako szczególnego nadzwyczajnego środka zaskarżenia od prawomocnego orzeczenia sądu oznacza, w ocenie Sądu Najwyższego, że postępowanie skargowe toczy się z udziałem tylko stron procesu lub uczestników postępowania nieprocesowego, w którym wydane zostało zaskarżone orzeczenie, i jest kontynuacją tego postępowania. Nie ma w nim miejsca dla Skarbu Państwa reprezentowanego przez prezesa sądu, w którym zapadło prawomocne orzeczenie. Brak przepisu, który zapewniałby Skarbowi Państwa uczestnictwo w tym postępowaniu, może być uznany tylko za tzw. lukę aksjologiczną, a nie za tzw. lukę konstrukcyjną, która wymagałaby wypełnienia w drodze wniosku przez

analogię. Brak regulacji przewidującej udział Skarbu Państwa – prezesa właściwego sądu w charakterze strony w postępowaniu ze skargi na bezprawność jest systemowo spójny z regulacją postępowania wywołanego wniesieniem innych środków prawnych, których rozpoznanie może prowadzić do możliwości dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa z tytułu niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia. Sąd Najwyższy przywołał przykład postępowań uregulowanych w kodeksie postępowania karnego, a także w ustawie z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 31, poz. 149).

Omówione uchwały przyczynią się do jednolitości stosowania nowo wprowadzonych przepisów o poważnym znaczeniu dla osób poszkodowanych przez wydanie niezgodnych z prawem prawomocnych orzeczeń.

Teresa Flemming-Kulesza